

Programmi nimi	Laste ja perede programm (PP01)
Programmi eesmärk	Laste ja perede heaolu suurendamine ning elukvaliteedi parandamine, soodustades seeläbi laste sündi
Elluviimise periood	2018–2021
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Sotsiaalkindlustusamet (SKA), Tervise Arengu Instituut (TAI)
Tulemusvaldkond	Perepoliitika (PP)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti rahvas on kasvav rahvas ning laste ja perede heaolu ja elukvaliteet on tõusnud
Valdkonna arengukava	Laste ja perede arengukava 2012–2020 (LPA) ¹

Sissejuhatus

Perepoliitika tulemusvaldkonna laste ja perede programm on koostatud laste ja perede arengukava 2012–2020 elluviimiseks ja eesmärkide saavutamiseks. Programm keskendub laste ja perede heaolu suurendavate meetmete kättesaadavuse, kvaliteedi ja adekvaatsuse tagamisele. Kavandatud tegevused on vajalikud selleks, et tagada laste õigused ja heaolu, toetada perede igapäevast toimetulekut ning luua eeldused ühiskonna jätkusuutlikuks arenguks ja elanikkonna kestmiseks.

Laste ja perede arengukava 2012-2020				
Laste ja perede heaolu suurendamine ning elukvaliteedi tõstmine, soodustades seeläbi laste sündi				
Strateegiline eesmärk 1: Eesti laste- ja perepoliitika on teadmispõhine ja ühtne, et toetada ühiskonna jätkusuutlikkust	Strateegiline eesmärk 2: Eesti on positiivset vanemlust toetav riik, kus pakutakse vajalikku tuge laste kasvatamisel ja vanemaks olemisel, et parandada laste elukvaliteeti ja tulevikuväljavaateid	Strateegiline eesmärk 3: Lapse õigused on tagatud ja loodud on toimiv lastekaitseüsteem, et väärtustada ühiskonnas iga last ja tema arengut ning heaolu toetavat turvalist keskkonda	Strateegiline eesmärk 4: Eestis on perede adekvaatset majanduslikku toimetulekut toetav kombineeritud toetuste ja teenuste süsteem, et pakkuda perele püsivat kindlustunnet	Strateegiline eesmärk 5: Meestel ja naistel on võrdsed võimalused töö-, pere- ja eraelu ühitamiseks, et soodustada kvaliteetset ja iga pereliikme vajadustele vastavat igapäevaelu

Lapse õiguste ja heaolu tagamine on valdkondadeülene ülesanne. Tulenevalt lastekaitseadusest on ministeeriumidel, riigiasutustel, kohalikel omavalitsustel ja kolmandatel osapooltel (sh eraisikutel) kohustus oma tegevustega silmas pidada nende mõju lastele ning hoiduda lastele kahjulikult mõjuvatest tegevustest.

Seosed heaolu arengukava 2016–2023 programmidega:

¹ Laste ja perede arengukava <http://sm.ee/et/laste-ja-perede-arengukava-2012-2020>

- **Tööturuprogramm** käsitleb ühisosana tööiguse regulatsiooni ning paindlike töövormide teemat, mis on otseses seoses töö ja pereelu ühitamise ning lapsehoiu- ja vanemahüvitise korraldusega.
- **Sotsiaalkindlustuse programm** hõlmab riiklikke sotsiaalkindlustushüvitisi, mis aitavad katta laste kasvatamise kulusid, ning puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel makstavate toetuste paketti, mille osaks on puudega lapse toetus.
- **Hoolekandeprogramm** käsitleb rehabilitatsiooni- ja abivahenditeenuseid, mille osaks on ka laste teenuste vastav korraldus.
- **Soolise võrdõiguslikkuse programm** keskendub töö-, era- ja pereelus osalemiseks kõigile ühiskonnagruppidele võrdsete võimaluste loomisele.

Seosed teiste arengukavadega:

- **Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020** üks alaeesmärk on laste ja noorte turvaline areng, samuti käsitletakse tervist toetava keskkonna kujundamist ning tervislike eluviiside soodustamist.
- **Elukestva õppe strateegia 2020** käsitleb ühisosana alushariduse ja lapsehoiu kontseptsiooni ning kiusamisvaba haridustee kontseptsiooni elluviimist.
- **Siseturvalisuse arengukava 2015–2020** käsitleb universaalse ennetuse vaatest lastele ja peredele suunatud tõenduspõhiseid programme, nt käitumisoskuste mäng VEPA, aktiivseid eluhoiakuid kujundav programm SPIN, lähisuhtevägivalda all kannatavate noorte ja perede juhtumikorralduse mudel MARAC, samuti alaealiste õigusrikkujate erikohtlemise põhimõtete juurutamist õigussüsteemis ning õigus- ja lastekaitseüsteemi koostöö tugevdamist.
- **Vägivalda ennetamise strateegia 2015–2020** eesmärk on vähendada ja ennetada alaealistega seotud vägivalda, perevägivalda ja inimkaubandust.
- **Eesti regionaalarengu strateegia 2014–2020** käsitleb lapsehoiuteenuste kättesaadavuse tagamist suuremates linnapiirkondades.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk: laste ja perede heaolu suurendamine ning elukvaliteedi parandamine, soodustades seeläbi laste sünde

Indikaator	Tegelik tase	2018	2019	2020	2021
Soovitud laste arv ja tegelik laste arv ² <i>Allikas: Special Eurobarometer, Euroopa Komisjon</i>	naistel 0,88 ja meestel 1,55 (2011. a)	soovitud ja tegeliku laste arvu erinevus väheneb	soovitud ja tegeliku laste arvu erinevus väheneb	soovitud ja tegeliku laste arvu erinevus väheneb	soovitud ja tegeliku laste arvu erinevus väheneb

Programmi rahastamiskava

Programm (P) / Meede (M)	Eelarve jaotus	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve
P 1. Laste ja perede programm	tulud	12 339 000	11 332 000	15 710 000	794 000
P 1. Laste ja perede programm	kulud	664 821 000	691 495 000	710 704 000	711 650 000
P 1. Laste ja perede programm	mitterahalised kulud	6000	6000	5000	5000
M 1.1. Lapse õigused on tagatud, toimiv lastekaitseüsteem väärtustab iga last, tema arengut ja heaolu	kulud	1 585 000	1 472 000	1 475 000	1 478 000
M 1.2. Lastele ja peredele suunatud	kulud	22 932 000	20 516 000	24 898 000	9 987 000

² Mõõdik näitab vahet küsitlusuuringu kaudu mõõdetava soovitud ja registriandmetel põhineva tegeliku laste arvu vahel. Regulaarselt avaldatava näitaja väljatöötamiseks alustatakse tegevusi 2017. aastal, et koostöös statistikaametiga töötada välja näitaja meetoodika ja regulaarne andmeallikas.

teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele					
M 1.2. Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele	mitterahalised kulud	1000	1000		
M 1.3. Eestis on perede adekvaatset majanduslikku toimetulekut ning töö ja pereelu ühitamist toetav sotsiaalkaitsesüsteem	kulud	640 304 000	669 507 000	684 331 000	700 185 000
M 1.3. Eestis on perede adekvaatset majanduslikku toimetulekut ning töö ja pereelu ühitamist toetav sotsiaalkaitsesüsteem	mitterahalised kulud	5000	5000	5000	5000

Välisvahenditega seotud tulused on 2018. aastal kokku 11 958 000 eurot, millest peamise osa moodustavad Euroopa Sotsiaalfondi vahendid, mis on ette nähtud puudega laste tugiteenuste arendamiseks ja asendushoolduse kvaliteedi parandamiseks. 2018. aasta tuludes on siire Justiitsministeeriumilt summas 240 000 eurot mitmedimensioonilise pereteraapia läbiviimiseks ning Kaitseministeeriumilt summas 16 000 eurot ajateenija, asendusteenistuja ja reservväelase lapse toetuse maksmiseks. Elatisabi laekumisi on kavandatud 123 000 eurot. Lapsehoiuteenuse või asenduskoduteenuse osutamiseks antava tegevusloa taotluste läbivaatamise ja väljastamise eest laekuv riigilõiv on kokku 2000 eurot.

Teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatavatest toetustest või teenusekohtade ülalpidamisest) ja teenuse osutamisega seotud kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali ja majandamiskuludest). Struktuurivahenditest rahastatavate teenuste puhul on eraldi välja toodud see osa teenuse otsekulust, mida finantseeritakse struktuurivahenditest.

Programmide teenuste hinnas sisaldub põhivara kulum. Teenuse hindades kajastatakse põhivara kulum seetõttu, et kanda investering kuluks soetatava põhivara kasuliku eluea jooksul. Põhivara kulum kajastatakse programmi, meetme ja tegevuse tasemel mitterahalistes kuludes.

Olukorra lühianalüüs

Lapsepõlv, pereloomis- ja lastekasvatamisaeg moodustavad suure osa inimese elust. Seetõttu mõjutavad riigi perepoliitilised valikud väga suurt hulka Eestis elavaid inimesi ja olulisi etappe igaühe elust. Laste- ja perepoliitika hõlmab tegevusi laste õiguste ja kaitse tagamiseks, perede majandusliku ja sotsiaalse toimetuleku toetamiseks ning sündide soodustamiseks.

Valdkonna murekoht, aga ka probleem riigile tervikuna on **sündide vähenemine ja 0–17-aastaste laste arvu vähenemine rahvastikus**. Statistikaameti andmetel elas 2017. aasta alguses Eestis 249 780 alla 18-aastast last, mis moodustas kogu elanikkonnast 19%. 2000. aasta algusega võrreldes on alaealiste laste arv vähenenud enam kui 62 500 võrra.

Statistikaameti andmetel registreeriti 2016. aastal Eestis 14 653 elussündi ja 15 392 surma ehk aasta jooksul suri 1339 inimest enam kui sündis ning loomulik iive oli seega negatiivne. Loomulikku iivet hoiab tänases Eestis miinuspoolel peamiselt vähenev sündide arv. 2016. aasta sündide arv oli mõnevõrra suurem kui eelnenud kolmel aastal ja võrdne 2012. aasta sündide arvuga. Viimase 20 aasta jooksul sündis kõige rohkem lapsi 2008. aastal (16 028 sündi aastas) ja kõige vähem 1998. aastal (12 167).

Kui rahvastikutaasteks vajalik tase on ca 2,1 last naise kohta, siis 2016. aastal oli sündimuskordaja 1,60. Viimasel kolmel aastal on **sündimuskordaja** olnud **tõusutrendis**, ent pole siiski jõudnud iseseisvusaja kõrgeima taastetasemeni, milleks oli 2010. aastal 1,72. Eesti

puhul on kaks kõige olulisemat tegurit, mis mõjutavad aastapõhiseid sündide arve eelseisval 15–20 aastal, sünnituse jätkuv tõus ja pereloomes rahvastiku suuruse vähenemine.³ 2016. aastal ületas Eesti naiste lapse saamise keskmine vanus esimest korda 30. eluaasta piiri.

Sündide üldise võimaliku saavutatava taseme määrab tänapäeva ühiskonnas **soovitud laste arv**. Perepoliitika olulist rolli sündimuse suurendamises nähakse sobiva, st lapse kasvatamist toetava keskkonna loojana, mis aitab seeläbi realiseerida soovitud laste sündi. 2011. aasta Eurobaromeetri tulemuse kohaselt soovivad Eesti naised endale keskmiselt 2,46 last ning mehed 2,42 last. Tegelik laste arv oli samal ajal 1,58 last naistel ja 1,27 last meestel. Võrreldes varasemate andmetega ei ole Eesti elanike hinnangud soovitud laste arvu kohta muutunud. Uuemaid andmeid soovitud ja tegeliku laste arvu kohta pole, mistõttu on vaja näitaja järjepidevaks avaldamiseks välja töötada vastava metoodika.

Laste ja perede heaolu ning laste tulevikuväljavaateid mõjutab olulisel määral **perede materiaalne kindlustatus**. Võrreldes 2014. aastaga on allpool absoluutse vaesuse piiri elavate laste osakaal ja arv oluliselt vähenenud: kui 2014. aastal oli laste absoluutse vaesuse määr 9,1%, siis 2015. aastal elas allpool absoluutse vaesuse piiri 4,6% lastest. Võrreldes teiste leibkondadega on vaesusrisk suurem leibkondades, kus ülalpeetavate, sh laste arv on tunduvalt suurem kui tööl käijate arv. Seetõttu on lastega leibkondadest kõige suuremas vaesuses töötute vanema(te)ga leibkonnad, ühe täiskasvanuga leibkonnad ning kolme ja enama lapsega pered.

Laste vaesuse vähendamiseks on viimastel aastatel oluliselt suurenenud lapsetoetused, samuti on suurenenud laste tarbimiskaal toimetulekutoetuse määramisel. Peretoetuste olulist mõju vaesuse näitajatele ilmestavad vaesuse näitajad enne ja pärast rahalisi toetusi (sotsiaalseid siirdeid). Täpsemalt öeldes vähendasid 2015. aastal peretoetused ja vanemahüvitis kokku laste absoluutset vaesust 6,7 protsendipunkti ehk 59% võrra. Peretoetused (sh lapsetoetused) eraldi võttes vähendasid 2015. aastal laste absoluutset vaesust 4,2 protsendipunkti ehk 22% võrra. Eeldatavalt omab järgnevatel aastatel laste vaesuse vähendamisel olulist mõju nii elatisabifondi jõustumine 2017. aasta algusest kui ka lasterikka pere toetuse rakendumine 2017. aasta 1. juulist.

Laste heaolu mõjutab olulisel määral see, millised on suhted pereliikmete vahel, milline on vanemate vanemlik kompetents ning kuidas on tagatud abivajaduse märkamine ja sellele reageerimine. Vanemate puudulikud teadmised lapse arengust võivad olla üheks põhjuseks, miks peredes probleeme tekib. Vanematel, kes on väikelapse arengust teadlikumad, on ka paremad vanemlikud oskused, nende lastel on suurem kognitiivne võimekus ja vähem käitumisprobleeme.^{4, 5, 6} Teadlikud ja hästi toimivad vanemad suudavad pakkuda oma lastele parimat kasvukeskkonda. Tõhusalt toimivate vanemate lastel on paremad kognitiivsed võimed ja sotsiaalsed oskused, mistõttu on lastel parem läbisaamine eakaaslastega ning esineb vähem riskikäitumist.⁷ Sarnaselt Eestiga on ka teistes Euroopa riikides vanematel vastumeelsus vanemlust toetavaid teenuseid kasutada.⁸ Peamiselt kardetakse saada „halva vanema“ silti või

³ Puur, A., Põldma, A. (2014). Eesti sündimuseareng ja sündimuse mõjutamise võimalused: lühianalüüs. Tallinna Ülikooli Eesti Demograafia Instituut. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Perehuvitised/puur_poldma_sundimus_ja_selle_mojutamise_voimalused_28022014.pdf

⁴ Benasich AA, Brooks-Gunn J. Maternal attitudes and knowledge of child-rearing: Associations with family and child outcomes. *Child Development* 1996;67(3):1186-1205

⁵ Huang KY, Caughy MOB, Genevro JL, Miller TL. Maternal knowledge of child development and quality of parenting among White, African-American and Hispanic mothers. *Journal of Applied Developmental Psychology* 2005;26(2):149-170.

⁶ Stevens JH. Child development knowledge and parenting skills. *Family Relations* 1984;33(2):237-244

⁷ Family Strengthening Policy Center. (2007). The parenting imperative: Investing in parents so children and youth can succeed (Policy Brief No. 22).

⁸ Eurofound Parenting support in Europa (2013) raport

https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1270en.pdf

arvatakse, et teenused on mõeldud vaid väga keerulises olukorras olevatele peredele.⁹ Samas ei pea 25% lapsevanematest füüsilist karistamist lastevastaseks vägivallaks ning lausa 38% lapsevanematest peab karistamist teatud hetkel vajalikuks.¹⁰

Süvenev probleem on **lapse elukoha, suhtluskorra ja ülalpidamisega seotud vanematevahelised vaidlused**. 2015. aastal pöördus hooldusõiguse küsimustes kohtusse 970 ja elatisnõudega 2692 isikut. 2017. aasta seisuga on 8900 võlgnikku elatisraha võlgu 11 000 lapsele ning võlgnevus ulatub 52 miljoni euroni. Lastekaitsetöötajate sõnul on sedalaadi probleeme nende praktikas aina enam (viimase viie aasta jooksul on kohtuväliselt taoliste probleemidega tegelemine kasvanud keskmiselt 1,8 korda). Sotsiaalkindlustusameti hinnangul moodustavad 2016. aasta 1. jaanuarist tööd alustanud lastekaitse osakonnale kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajate poolt edastatud kõigist lastekaitsega seotud kirjalikest avaldustest keskmiselt 20% hooldusõiguse ja elatisega seotud pöördumised ning telefoninõustamiste arv on selles vallas oodatust palju suurem. Lastekaitse osakond tegeleb ka piiriüleste juhtumitega ning nendest vaid mõni üksik ei ole seotud vanematevahelise konfliktiga lapse elukorralduse küsimustes. Õiguskantsleri Kantselei hinnangul moodustasid 2015. aastal õiguskantslerile esitatud laste õigusi puudutavatest avaldustest ligikaudu 30% lapsevanematevahelised vaidlused (hooldusõigus, suhtlusõigus, elatis). Seejuures ei kajastu selles näitajas nõustamised telefoni teel.

Seksuaalvägivalda on kogenud iga kümnes noor ja iga kahekümnendat on sunnitud seksuaalvahekorrale. Veidi enam kui pooled väärkohtlemise ohvrid räägivad juhtunust kellelegi – enamasti räägitakse toimumust sõbrale või emale, vähesed usaldavad juhtumi rääkimisel nõustajat, arsti või lastekaitsetöötajat, veelgi harvem politseid.¹¹ Väga paljud lapsed ei jõua õiguskaitseorganiteni ega vajaliku abi saamiseni, mistõttu oleks vajalik luua väärkohtlemise tuvastamise kompetents lastekaitseüsteemi.

Aasta-aastalt on sotsiaaltöötaja abi vajanud laste arv kasvanud: 2015. aasta lõpu seisuga oli abivajavaid lapsi arvel 7924, mis on võrreldes 2010. aastaga (3904 last) kaks korda enam. Abivajavate laste arvu kasvu taga ei tule näha mitte niivõrd abivajaduse kasvu kui abivajanud laste paremat märkamist, mis on tulenenud ka spetsialistide arvu kasvust ja muutunud töö praktikast. 2015. aasta lõpu seisuga oli Eestis arvestatult keskmine laste arv ühe täiskoormusel kohaliku omavalitsuse lastekaitse spetsialisti kohta 1155 last. See näitaja on võrreldes aasta varasemaga (keskmiselt 1208 last) positiivselt vähenenud ning parem ka võrreldes varasemate aastatega (2010. aastal oli ühe lastekaitsetöötaja kohta keskmiselt 1371 last, kuid sel ajal ei arvestatud statistika kogumisel töökoormusega). Lisaks omavalitsuse lastekaitsetöötajatele on praegu tegevad ka maavalitsuste lastekaitsevaldkonna spetsialistid (2015. aasta lõpus kokku koormusega 12,5), kelle peamiseks ülesandeks on järelevalvetegevused. Alates 2016. aastast tegutseb Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse osakond, kus oli 2016. aasta lõpu seisuga neljas piirkonnas kokku 26 täiskoormusega lastekaitse spetsialisti. Sellegipoolest ei ole veel lastekaitseametnike üle Eesti ühtlaselt ja piisavalt. 2015. aasta lõpu seisuga puudus 15% omavalitsustes lastekaitseülesannetega ametnik. Enam kui 40% ametnikest täidab lastekaitsetööülesandeid osaajaga, ääreala väikestes omavalitsustes töötavatest lastekaitsetöötajatest on osakoormusega ametis 79%.

Abivajaduse õigeaegne märkamine ja vajaduse korral asjakohane sekkumine on lastekaitsevaldkonnas võtmeküsimus. Probleemide süvenedes on abistamine komplitseeritum ja sageli ka kulukam. Kui üldjuhul probleemide ilmnemisel toetatakse kogu peret toimetulemises ning seeläbi tagatakse abivajava lapse vajaduste kaetus ja õiguste kaitstus, siis probleemide

⁹ <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2012-Parenting-support.pdf>

¹⁰ Lapse õiguste ja vanemluse monitooring 2012, Praxis

¹¹ Tartu Ülikool, Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise uuring, 2015, lk 6, 7. Internetis kättesaadav: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/raport.pdf>

liialt hiline märkamine või neile asjakohaselt reageerimata jätmine on üks olulisemaid põhjusi, miks vajalikuks osutuvad ka erandlikud ja äärmuslikumad meetmed, nagu lapse või **laste perest eraldamine ja asendushooldusele paigutamine**. Eestis on positiivse trendina perest eraldatud laste arv vähenenud, samal ajal kui abi vajanud laste arv on kasvanud (enam kui kaks korda). See näitab tõhusamat lastekaitsetööd ehk kuigi lastekaitsetöötaja vaatevälja ilmub enam lapsi, kes vajavad tuge, on äärmuslikke juhtumeid, kui perest eraldamine on vajalik lapse elu, arengu või heaolu kaitsmiseks, vähem. 2015. aastal eraldati perest 380 last, mis on 80 last vähem kui viis aastat varem (2010. aastal oli perest eraldatud lapsi 460). Perest eraldatud laste osakaal kõikidest lastest on samuti veidi vähenenud: 0,19%-lt (2010) 0,15%-ni (2015).

Laste perest eraldamise korral on oluline pakkuda neile võimalikult peresarnast kasvukeskkonda. Siin on eesmärk perepõhisele asendushooldusele suunamiste osakaalu suurendamine ning pikemas perspektiivis sellise olukorrani jõudmine, kus lapsi asutustesse enam ei paigutata. 2015. aasta lõpu seisuga jagunevad lapsed asendushoolduse vormide järgi järgmiselt: perepõhisel ehk mitteinstitutionaalsel asendushooldusel on 59% (perekonnas hooldamisel 205 ja eestkosteperes 1281 last) ning institutionaalsel asendushooldusel 41% (asenduskoduteenusel 1031) lastest. Kuigi aastate kaupa on laste perest eraldamine ja ka laste arv asendushooldusel järk-järgult vähenenud, on näitaja asendushoolduse vormide järgi olnud sarnane: 2010. aasta lõpu seisuga oli 60% lastest mitteinstitutionaalsel (perekonnas hooldamisel 353 ja eestkosteperes 1348 last) ja 40% institutionaalsel (asenduskoduteenusel 1151 last) asendushooldusel. Asendushooldusel olevate laste arv on väikses langustrendis, asendushooldusel kokku viibis 2010. aasta lõpus 1,17% ja 2015. aasta lõpus 1,02% laste arvust (0–17-aastased), proportsionaalselt veidi enam on vähenenud perekonnas hooldamisel olevate laste arv (viimase viie aastaga ligi 150 last vähem).

Asendushoolduse kvaliteedi parandamiseks jõustus 01.01.2018 sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) muudatus, millega kujundati riigi korraldatud asenduskoduteenus ja perekonnas hooldamise teenus ümber kohaliku omavalituse korraldatavateks teenusteks – asendus- ja järelhooldusteenus. Muudatuse eesmärk on suurendada perepõhise asendushoolduse osatähtsust, parandada asendushoolduse kvaliteeti tervikuna ning tõhustada asendushoolduselt elluastumise ettevalmistust ja järelhooldust.

Meetmed

Meede 1.1. Lapse õigused on tagatud, toimiv lastekaitseüsteem väärtustab iga last, tema arengut ja heaolu

Indikaator	Tegelik tase	2018	2019	2020	2021
0–17aastaste laste arv ühe lastekaitse spetsialisti kohta ¹² <i>Allikas: Statistikaameti rahvastikustatistika, Sotsiaalministeeriumi hoolekandestatistika</i>	1155 (2015. a)	1150	1111	1077	1055
Hoiak, et lapse arvamusega ei pea arvestama ¹³ <i>Allikas: Lapse õiguste ja vanemluse monitoring</i>	45% (2012. a)	väheneb	väheneb	väheneb	väheneb
Laste füüsilise karistamise aktsepteerimine vanemate poolt ¹⁴	33% (2012. a)	Langeb	langeb	langeb	langeb

¹² Mõõdik näitab 0–17-aastaste laste arv ühe kohalikus omavalitsuses täiskoormusel töötava lastekaitsetöötaja kohta, võimaldades hinnata lastekaitsekontseptsioonis seatud eesmärgi taustal (üks lastekaitsetöötaja 1000 lapse kohta) lastekaitsevaldkonna arengut, andes tagasisidet lastekaitsetöö ressursside ja väärtustamise kohta kohalike omavalitsuste tasandil.

¹³ Mõõdik näitab nende lapsevanemate osakaalu, kes 2012. aasta laste õiguste ja vanemluse monitoringu kohaselt olid nõus (täiesti nõus ja pigem nõus) väitega „lapse arvamust võib küsida, kuid sellega ei pea arvestama“. Uuendatud meetodika alusel tehakse 2017. aastal lapse õiguste ja vanemluse uuring.

Meetme rahastamiskava

Meede (M) / Tegevus (T)	Eelarve jaotus	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve
M 1.1. Lapse õigused on tagatud, toimiv lastekaitseüsteem väärtustab iga last, tema arengut ja heaolu	Kulud	1 585 000	1 472 000	1 475 000	1 478 000
T 1.1.1. Lastekaitse- ja perepoliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine	Kulud	657 000	643 000	644 000	646 000
T 1.1.2. Toimiv lastekaitseüsteem	Kulud	928 000	829 000	831 000	832 000

Tegevus 1.1.1. Laste- ja perepoliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine

Lastekaitse- ja perepoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (SoM)

Teenuse sisuks on laste- ja perepoliitika väljatöötamine ja ellurakendamine, et aidata kaasa laste õiguste ja heaolu tagamisele, toetada perede sotsiaalmajanduslikku toimetulekut ning soodustada laste sündi. See hõlmab ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste ning rakendamise ettevalmistamist ja EL-i otsustusprotsessis osalemist, strateegiadokumentide väljatöötamist ja elluviimise hindamist tööturupoliitikat puudutavas, samuti huvigruppide teavitamist valdkonda puudutavatest algatustest ja otsustest ning nende kaasamist aruteludesse.

Selleks, et toetada vanemate võimalusi töö ja pereelu ühitamiseks ning soodustada laste sündi, töötatakse välja ja rakendatakse vanemapuhkuste ja hüvitiste süsteemi järgmised muudatused:

- rasedus- ja sünnituspuhkus ning sünnitushüvitis integreeritakse vanemapuhkuste ja vanemahüvitise süsteemi;
- võimaldatakse vanemahüvitist kasutada paindlikult kolme aasta vältel, vajaduse korral hüvitise saamist kalendripäevade kaupa katkestades ja taasalustades;
- lapsevanematele luuakse võimalus saada vanemahüvitist ja viibida kahe kuu ulatuses vanemapuhkusel samal ajal;
- luuakse erisused surnuna sündinud ja kuni 30 päeva pärast sündi surnud laste vanematele;
- luuakse erisused enneaegsetele lastele ning kolmikutele ja enamaarvulistele mitmiketele;
- muudetakse lapsepuhkuse saamise tingimusi. Mõlemad vanemad võivad kuni lapse 8-aastaseks saamiseni kasutada kümme tööpäeva lapsepuhkust. Lapsepuhkust tasustatakse 50%-lise asendusmäära vanemahüvitisega;
- muudetakse lapsendamispuhkuse saamise ja tasustamise põhimõtteid.

Elatisabi süsteemi arendamiseks töötatakse välja lahendused pankrotimenetlusaegse elatisabi maksmiseks.

Laste abivajaduse ennetamiseks ja abivajavate laste tõhusamaks toetamiseks:

- korrastatakse alaealistele ohvritele suunatud ohvriabisüsteem, töötatakse välja seksuaalselt väärkoheldud lastele mõeldud nn lastemaja mudel ja laiendatakse seda üle Eesti;
- töötatakse välja perelepitusteenus korraldus- ja rahastamismudel ning koostatakse vastavad juhismaterjalid, viiakse ellu seadusemuudatused;
- rakendatakse õigusrikkumisi toime pannud alaealistele suunatud seadusemuudatused, sh reguleeritakse kinnise lasteasutuse teenus ning laiendatakse lepituse pakkumist;
- rakendatakse asendushoolduse valdkonna muudatused, millega soodustatakse perepõhise asendushoolduse pakkumist, sh muudetakse teenuse rahastamise skeemi, sätestatakse

¹⁴ Mõõdik näitab nende lapsevanemate osakaalu, kes 2012. aasta lapse õiguste ja vanemluse monitoringus nõustusid (olid täiesti nõus ja pigem nõus) väitega, et teatud olukordades on laste füüsiline karistamine vajalik ja õigustatud kasvatusvahend. Uuendatud metoodika alusel tehakse 2017. aastal lapse õiguste ja vanemluse uuring.

- teenuse kvaliteedipõhimõtted, luuakse kuni 25-aastastele noortele mõeldud järelhooldusteenus ning käivitatakse hooldusperede register;
- töötatakse välja sotsiaal-, haridus- ja esmatasandi tervishoiuteenuste integreeritud mudel, korrastades seejuures nii kohaliku omavalitsuse kui riigi tasandi teenuste pakkumist;
 - puudega laste toetuste ressursid suunatakse kohaliku omavalitsuse tasandile, et tagada erivajadusega lastele vajalike integreeritud teenuste kättesaadavus ja kvaliteet.

Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 657 000 eurot.

Tegevus 1.1.2. Toimiv lastekaitse süsteem

Lastekaitsetöötajate pädevuse tõstmine (TAI)

Lastekaitse seaduse (LasteKS) § 14 lõike 1 punkti 7 kohaselt on Sotsiaalministeeriumi ülesanne lastekaitsetöötajate täienduskoolituse korraldamine. Kooskõlas sama paragrahvi lõikega 3 on täienduskoolituste korraldamise ülesanne antud üle Tervise Arengu Instituudile. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 56 000 eurot.

Lastekaitse korraldamine (SKA)

Lastekaitse korraldamise rakenduslikud ülesanded on LasteKS §-ga 15 antud Sotsiaalkindlustusametile. LasteKS § 15 lõike 1 kohaselt on Sotsiaalkindlustusameti ülesanneteks lastekaitse korraldamisel riikliku lastekaitsepoliitika elluviimine, riiklike strateegiate rakendamine ning valdkondadeülese lastekaitsealase koostöö ja ennetuse koordineerimine. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 280 000 eurot.

Lastekaitsejuhtumite nõustamise teenus (SKA)

LasteKS § 15 lõike 3 punkti 3 kohaselt on Sotsiaalkindlustusameti ülesanne riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse ametiasutuste ja nende ametiisikute ning avalik-õiguslike ja eraõiguslike juriidiliste isikute ööpäevaringne nõustamine abivajava või hädaohus oleva lapse abistamiseks. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 90 000 eurot.

Lasteabitelefoni 116111 ja kadunud laste telefoni 116000 teenus (SKA)

Lasteabitelefoni 116111 pidamine on Sotsiaalkindlustusameti ülesandena ette nähtud LasteKS § 15 lõike 3 punktis 6. LasteKS §-s 27 on sätestatud abivajavast lapsest teavitamise kohustus – lasteabitelefoniile saavad abivajavast lapsest teatamiseks või nõu küsimiseks pöörduda kõik inimesed, sh lapsed. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 202 000 eurot.

Saatjata lapse, inimkaubanduse või seksuaalkuriteo lapsohvri vastuvõtu, majutamise ja heaolu korraldamise teenus (SKA)

Teenuse osutamise aluseks on SHS § 126¹ ning teenuseid saama suunatakse ohvriabi seaduse (OAS) § 3 alusel. Saatjata lapse, inimkaubanduse või seksuaalkuriteo lapsohvrite majutamiseks, nõustamiseks ja rehabilitatsiooniks sõlmis Sotsiaalkindlustusamet riigihanke korras hankelepingu SOS Lasteküla Eesti Ühing MTÜ-ga, kellele anti ohvriabi seaduse § 3¹ lõike 1 ja välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse § 17 lõike 12 alusel aastateks 2017–2019 üle teenuse osutamine alaealisele inimkaubandusohvrile, seksuaalselt väärkoheldud alaealisele ja saatjata alaealisele välismaalasele. Teenuse sisuks on alaealistele inimkaubanduse ohvritele, seksuaalselt väärkoheldud alaealistele ja saatjata alaealistele välismaalastele asenduskoduteenuse osutamine vastavalt SHS-ile (majutus, toitlustus, tervishoiuteenused, materiaalne abi, psühholoogiline abi, tõlketeenus, muude ohvri füüsiliseks ja psühhosotsiaalseks taastumiseks vajalike teenuste osutamine). Raamlepingu eeldatav maksumus on 240 000 eurot. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 88 000 eurot.

Väärkoheldud lastele ohvriabi raames rehabilitatsiooni- ja raviteenuste pakkumine (SKA)

Teenust osutatakse OAS § 3 lõike 2 punkti 5 alusel. Täitja kohustub osutama üldarstiabi- ja eriarstiabi teenust isikule, kes on tema poole pöördunud Sotsiaalkindlustusameti väljastatud suunamiskirjaga, tagama perearsti ja/või pereõe ning eriarsti vastuvõtule pöördumise võimaluse

ja perearsti, pereõe või eriarsti telefonikonsultatsiooni võimaluse tööpäevadel ajavahemikus 8.00–18.00; tagama laboratoorsete analüüside ja raviprotseduuride tegemise võimaluse ning vajaduse korral suunamise statsionaarset arstiabi saama. Ohvriabi teenuse raames tagatakse ohvriile tõlke teenus, näiteks tervishoiuteenuste osutamisel, aga ka nõustamisel ja suhtlemisel riigi ja kohaliku omavalitsuse asutustega. Perioodiks 2017–2019 on inimkaubanduse ohvritele, seksuaalselt väärkoheldud ja saatjata alaealistele välismaalastele tervishoiuteenuse tellimise hankeleping sõlmitud AS Medicumiga. 2017. aasta jaanuaris käivitus Eesti esimene lastemaja, kus lapsed saavad esimest korda ühest kohast ja integreerituna ravi ning sotsiaal- ja õiguskaitset. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 212 000 eurot.

Meede 1.2. Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele

Indikaator	Tegelik tase	2018	2019	2020	2021
Lapsevanemate teadmus, kust laste kasvatamisega seotud küsimuste või probleemi korral nõu ja abi küsida¹⁵ <i>Allikas: Lapse õiguste ja vanemluse monitooring</i>	53% (2012. a)	langeb	langeb	langeb	langeb
Mitteinstitutsionaalsele asendushooldusele paigutatud laste osakaal kõigist asendushooldusele paigutatud lastest¹⁶ <i>Allikas: Sotsiaalministeeriumi hoolekandestatistika</i>	59% (2015. a)	63%	64%	65%	66%
Lapsevanemate osakaal, kes on viimase aasta jooksul tundnud, et lapsevanemaks olemise roll käib üle jõu¹⁷ <i>Allikas: Lapse õiguste ja vanemluse monitooring</i>	31% (2012. a)	langeb	langeb	langeb	langeb
Nende puudega laste vanemate või peamiste hooldajate osakaal, kes ütlevad, et pole saanud kasutada üldse või piisavalt sotsiaalteenust või sotsiaalteenuseid, kuid vajaksid neid oma puudega lapse jaoks või vajaksid enam¹⁸ <i>Allikas: Puuetega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring</i>	22% (2009. a)	langeb	langeb	langeb	langeb
Perest eraldatud laste arv ja % 0–17-aastastest lastest¹⁹ <i>Allikas: Sotsiaalministeerium, Statistikaamet</i>	380 ja 0,15% (2015. a)	väheneb	väheneb	väheneb	väheneb
0–2-aastaste laste osakaal asutusekeskses lapsehoiust²⁰ <i>Allikas: Statistikaamet</i>	30,5% (2016. a)	34%	34%	34,5%	35%

¹⁵ Mõõdik näitab nende lapsevanemate osakaalu, kes 2012. aasta lapse õiguste ja vanemluse monitooringus olid tundnud (sageli, mõnikord või harva), et vajaksid lapsevanemana nõu ja abi, kuid ei tea kuhu või kelle poole pöörduda.

¹⁶ Mõõdik näitab kui suur osakaal asendushooldusel viibivatest lastest on perepõhisel ehk mitteinstitutsionaalsel asendushooldusel (perekonnas hooldamisel ja eestkosteperes), perepõhise asendushooldust loetakse lapse heaolu ja arengut paremini toetavaks kui asutusepõhise institutsionaalse hoolduse (asenduskoduteenus). Kavandatavatest poliitikamuudatustest lähtuvalt on ette näha indikaatori muutust, kuivõrd asendushooldusvormid alates 2018. aastast muutuvad (tekib juurde perepõhine asendushooldusvorm perekodu, mis kasvab välja peresarnasest asenduskoduteenusest).

¹⁷ Mõõdik näitab nende lapsevanemate osakaalu, kes 2012. aasta lapse õiguste ja vanemluse uuringus olid viimase aasta jooksul tundnud (harva, mõnikord või sageli), et lapsevanemaks olemise roll käib üle jõu.

¹⁸ Mõõdik näitab nende puudega laste vanemate (peamiste hooldajate) osakaalu, kelle hinnangul on nad viimase aasta jooksul vajanud teatud sotsiaalteenuseid oma puudega lapse jaoks, kuid pole neid saanud üldse või piisaval määral. Indikaator näitab seega katmata vajadust sotsiaalteenuste osas puudega lastele ja nende peredele.

¹⁹ Mõõdik näitab 0–17-aastaste laste arvust aasta jooksul perest eraldatud laste osakaalu, võimaldades hinnata kohaliku tasandi lastekaitsetöö tõhusust, sh varast abivajaduse märkamist ja perest eraldamist ennetavate meetmete tõhusust (mida vähem lapsi tuleb peredest eraldada, seda tõhusamaks saab lugeda sellekohast lastekaitsevaldkonna tööd).

²⁰ Mõõdik kajastab nende 0–2-aastaste laste osakaalu, kes on asutusekeskses lapsehoiust, st nii alusharidusasutustes (era- või munitsipaallasteaiad) kui elukutselise hoidjaga lapsehoiust pakkuvates asutustes (samuti nii era- kui munitsipaalasutused).

Meetme rahastamiskava

Meede (M) / Tegevus (T)	Eelarve jaotus	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve
M 1.2. Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele	Kulud	22 932 000	20 516 000	24 898 000	9 987 000
M 1.2. Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele	Mitterahalised kulud	1000	1000		
T 1.2.1. Vanemlike oskuste arendamisele suunatud teenused	Kulud	458 000	457 000	458 000	458 000
T 1.2.1. Vanemlike oskuste arendamisele suunatud teenused	Mitterahalised kulud	1000	1000		
T 1.2.2. Suure abivajadusega ning õigusrikkumisi toime pannud lastele mõeldud teenused	Kulud	1 343 000	1 264 000	1 265 000	1 266 000
T 1.2.3. Puudega laste teenused	kulud	16 798 000	15 870 000	19 571 000	6 862 000
T 1.2.4. Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine ja perepõhise asendushoolduse edendamise	kulud	2 196 000	2 085 000	3 004 000	801 000
T 1.2.5. Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele	kulud	2 137 000	840 000	600 000	600 000

Tegevus 1.2.1. Vanemlike oskuste arendamisele suunatud teenused

Vanemlike oskuste arendamine (TAI)

Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ koolitus. Vanemlusprogramm kohandati Eesti oludele Euroopa Majanduspiirkonna toetuste programmi „Riskilapsed ja -noored“ projekti raames. Eestisse toodi katseprojekti raames 3–8-aastaste laste vanematele suunatud põhiprogramm (*Parent Basic Preschool*) ja 4–12-aastaste laste vanematele suunatud jätkuprogramm (*Advanced Parent*). Vanemlusprogrammi eesmärk on arendada vanemate vanemlike oskusi, et ennetada ja vähendada laste väärkohtlemist ja vaimse tervise probleeme. TAI toetab kohalikke omavalitsusi grupijuhtide tasuga koolitust läbiviimisel. Lisaks kaetakse grupijuhtide väljaõppe ja programmi arendaja poolt ette nähtud supervisioonide korraldamise, materjalide trükkimise, andmete kogumise ja analüüsi tegemise kulud ning TAI poolt programmi haldamise ja kvaliteedi kontrollimisega seotud tööjõukulud. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 459 000 eurot.

Tegevus 1.2.2. Suure abivajadusega ning õigusrikkumisi toime pannud lastele mõeldud teenused

Kinnise lasteasutuse teenus (SKA)

Kinnise lasteasutuse teenuse regulatsioon sisaldub 01.01.2018 jõustunud SHS-is eelnõus. Teenus on mõeldud äärmusliku meetmena lastele, kelle käitumine on neile endale või teistele väga ohtlik ning keda ei ole võimalik abistada ilma lapse liikumisvabadust piiramata. Lapse suunamise teenust saama otsustab igal üksikul juhul kohus tsiviilmenetlusena. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 1 032 000 eurot.

Alaealistele õigusrikkujatele suunatud lepitusteenus (SKA)

OAS 2². peatüki kohaselt tagab Sotsiaalkindlustusamet lepitusteenuse osutamise isikutele (sh 14–18-aastastele lastele) toime pandud süütegude korral kriminaalmenetluse alternatiivina. 01.01.2018 jõustunud SHS-i eelnõuga nähakse ette lepitusteenuse pakkumise laiendamine ka väärtegusid toime pannud lastele ning alla 14-aastastele lastele. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 41 000 eurot.

Mitmedimensioonilise pereteraapia (MDFT) teenus alaealistele (SKA)

Mitmedimensioonilise pereteraapia (*Multidimensional Family Therapy*) programmi pakuvad noortele ja nende peredele Sotsiaalkindlustusameti terapeutid. Teenust pakutakse aastas kuni 250 lapsele ja seda rahastatakse 240 000 euro ulatuses siirdena Justiitsministeeriumist. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 270 000 eurot.

Tegevus 1.2.3. Puudega laste teenused

Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine (SoM)

Puudega laste tugiteenuste pakkumine võimaldab lapsevanematel suunduda tööturule või seal osaleda. Puudega laste tugiteenuste pakkumist ja arendamist koordineerib Sotsiaalministeerium, puudega laste tugiteenuste pakkumist suunab Sotsiaalkindlustusamet. Toetuse andmise tingimuste (TAT) perioodi lõpus plaanitakse tugiteenuste mõju ja tulemuslikkuse väljaselgitamiseks teha puudega laste tugisüsteemi kohta järelanalüüs. Töötavate lapsevanemate töö ja pereelu ühitamist soodustab ka tööandjate kaasamine peresõbraliku tööandja märgise programmi. Peresõbraliku tööandja märgist omav tööandja on tunnustatud kui tööandja, kes on edukalt oma organisatsioonikultuuri juurutanud töötaja- ja peresõbralikke meetodeid. Märgise saanud tööandja annab töötajale kindluse, et selles organisatsioonis väärtustatakse töötajat ning hinnatakse tema vajadusi hoida tasakaalu töö ja pereelu vahel. Teenust rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) TAT „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ vahenditest. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 138 000 eurot.

Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine (SKA)

TAT raames tegeletakse suure hooldusvajadusega raske ja sügava puudega 0–17-aastastele lastele tugiteenuste (lapsehoid, tugiisik, transport) pakkumise arendamisega, võimaldades seeläbi vähendada vanemate hoolduskoormust ja takistusi tööhõives osalemiseks. Sotsiaalkindlustusamet koordineerib tugiteenuste üle-eestilist pakkumist ja töötab välja ühtse teenusesüsteemi, et teenuste kättesaadavust parandada. Sotsiaalkindlustusameti nelja piirkonna regionaalsed koordinaatorid suunavad lapsi teenuseid saama ning tegelevad kohalike omavalitsuste ja lapsevanemate nõustamise, infojagamise ja võrgustikutööga. 2017. aastal on osutatavate teenuste mahuks kuni 4918 eurot kalendriaastas ühe lapse kohta. Teenuse eelarve 2018. aastal on 8 358 000 eurot, millest 8 268 000 eurot tuleb ESF-i TAT „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ vahenditest.

Erivajadustega laste rehabilitatsiooniteenus (SKA)

Teenuse eesmärk on puudest või abivajadusest tulenevate piirangutega laste toimetuleku tagamine: toetada iseseisvat toimetulekut igapäevaelus, õppimist ning suhtlemisoskuste ja töövõime arendamist. SHS § 59 lõige 1 näeb ette, et teenusele on õigus lastel, kellel on puue puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse § 2 tähenduses ning alaealiste komisjonide poolt suunatud lastel. Puudega inimeste rehabilitatsiooni kulud on kavandatud rehabilitatsiooniteenuse osutamiseks koos rehabilitatsiooniplaanide koostamisega puudega lastele, sh puuet taotlevatele lastele ja alaealistele õigusrikkujatele ning täisealistele puudega inimestele, sh puude taotlejatele ja psüühikahäirega isikutele. Vabariigi Valitsus eraldas 2016. aasta eelarvesse puudega isikute rehabilitatsiooniks ühekordselt lisavahendeid 1,4 miljonit eurot, mistõttu on 2017. aasta rehabilitatsiooni baaseelarve võrreldes eelmise aastaga väiksem. 2017. aastal on laste riiklik rehabilitatsiooni baaseelarve 4 395 009 eurot, millele lisandub 884 000, mis suunatakse laste rehabilitatsiooniteenuste järjekordade likvideerimiseks. 2016. aastal sai rehabilitatsiooniteenust kokku 8014 puudega või puuet taotlevat 0–17-aastast ja 223 alaealist õigusrikkujat. 2017. aastal võimaldab riik kuni 16-aastastele puudega lastele ja alaealiste komisjoni otsusel teenust saama suunatud 7–18-aastaste lastele kalendriaastas kuni

1395 euro ulatuses sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuseid. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 6 272 000 eurot.

Erivajadustega laste abivahenditeenus (SKA)

Teenuse sisu on toetada erivajadustega lastele abivahendi soetamist. Abivahend on toode või vahend, mille abil on võimalik ennetada tekkinud või kaasasündinud kahjustuse või puude süvenemist, kompenseerida kahjustusest või puudest tingitud funktsioonihäiret, parandada või säilitada inimese füüsilist ja sotsiaalset iseseisvust ning tegevus- ja töövõimet. Abivahenditeenust, sh lastele, korraldab Sotsiaalkindlustusamet. Abivahendi riigipoolse kompenseerimise aluseks on SHS § 46. Lastele abivahenditeenuse tagamise kuluks 2018. aastal on planeeritud 2 030 000 eurot.

Tegevusega 1.2.3. „Puudega laste teenused“ seostuvad kohaliku omavalitsuse makstavad toetused ja pakutavad teenused, mida rahastatakse riigieelarve kohaliku omavalitsuse üksuste toetusfondi vahenditest

Tegevuse 1.2.3. „Puudega laste teenused“ eesmärki toetavalt saavad kohalikud omavalitsused riigieelarvest vahendeid raske ja sügava puudega laste lapsehoiuteenuseks.

Raske ja sügava puudega laste lapsehoiuteenust korraldavad SHS-i kohaselt kohalikud omavalitsused selleks riigieelarvest saadava toetuse arvelt. Kohaliku omavalitsuse üksus saab toetust kasutada raske ja sügava puudega laste lapsehoiu-, tugiisiku-, sotsiaaltranspordi- või muudeks sotsiaalteenusteks, mis aitavad vähendada raske ja sügava puudega lapse perekonna hoolduskoormust või puudest tulenevat lisavajadust. 2018. aastal eraldab riik kohalikele omavalitsustele läbi toetusfondi raske ja sügava puudega lastele lapsehoiuteenuse osutamise toetuseks 2 650 000 eurot (millele lisandub kohalike omavalitsuste eelneva kalendriaasta jääk). 2016. aastal kasutas raske ja sügava puudega lapse lapsehoiuteenust kokku 1044 last (858 raske ja 186 sügava puudega) ning lapsehoiuteenuseks eraldatud riiklike vahendite arvelt osutati lisaks erinevaid sotsiaalteenuseid (tugiisiku-, rehabilitatsiooni-, nõustamis-, sotsiaaltranspordi ja teisi teenuseid) kokku 1378 lapsele²¹. Raske ja sügava puudega lapsi oli 01.11.2017 seisuga 8550. Toetus jaotatakse kohaliku omavalitsuse üksuste vahel proportsionaalselt raske ja sügava puudega laste arvule, lahutades tulemusest kohaliku omavalitsuse üksusele jooksvale aastale eelnenud aastatel samaks otstarbeks antud vahendite jäägi. Seejuures sügava puudega laste arv korrutatakse 4,62-ga.

Tegevus 1.2.4. Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine ja perepõhise asendushoolduse edendamine

Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine (SoM)

Teenuse raames suunab ja koordineerib Sotsiaalministeerium asendushooldusteenuste ja -koolituste pakkumist, võttes arvesse asendushoolduses toimuvaid muutusi. Tugitegevuste arendamiseks ning elluviimise paremaks korraldamiseks tehakse perioodi jooksul vahehindamisi. Tegevuste tulemuslikkuse väljaselgitamiseks ning tegevuste jätkamise planeerimiseks peale TAT perioodi lõppu tehakse tegevuste lõpphindamised. Asendushooldusteenuseid arendatakse ja osutatakse ESF-i TAT „Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine“ vahenditest. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 10 000 eurot.

Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine (SKA)

Teenuse eesmärk on parandada asendushoolduse kvaliteeti, arendada asendushoolduse tugi- ja järelhooldusteenuseid ning suurendada perepõhise asendushoolduse pakkujate hulka. Kavandatavate tegevuste ülesanne on parandada asendushoolduse kvaliteeti ning toetada

²¹ Erinevaid teenuseid saanud lapsed võivad kajastuda antud numbrites mitmekordselt, kuna sama isik võis samal aastal saada erinevaid teenuseid.

asendushoolduselt lahkujate paremat toimetulekut, sotsiaalset lõimitust kogukonnaga ning aktiivset osalemist tööturul. Teenuse raames tagatakse vajalik ettevalmistus ja tugiteenused nii perepõhise asendushoolduse pakujatele kui asenduskodutöötajatele. Arendatakse asendushoolduselt elluastuvate noorte tugiteenuseid. Parendatakse asendushooldusteenuse kvaliteeti järelevalve tõhustamise kaudu. Lisaks arendatakse ja katsetatakse kutselise erihoolduspere teenust. Teenuse eelarve 2018. aastal on 857 000 eurot, millest 812 000 eurot tuleb ESF-i TAT „Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine“ vahenditest.

Asendushoolduse spetsialistide ja -perede pädevuse tõstmine (TAI)

Tervise Arengu Instituut korraldab täienduskoolitusi last vahetult kasvatavatele isikutele, pakub ja töötab välja koolitusi asendushoolduse spetsialistidele, hooldus-, eestkoste- ja lapsendajaperedele, sh pakub PRIDE koolitusi. ESF-i vahendite toel on Tervise Arengu Instituut kaasajastanud täienduskoolitusi asendushoolduse spetsialistidele ning PRIDE koolitusi perepõhise asendushoolduse pakujatele, mis on praktiliste vajadustega vastavusse viidud ja last vahetult kasvatavate isikute vajalikke oskusi tagav. Viiakse ellu teavitustegevused, et suurendada perepõhise asendushoolduse osakaalu. Tegevusi rahastatakse nii riigieelarvest kui ESF-i vahenditest, et tagada ühetaoline ettevalmistus ja tugi last vahetult kasvatavatele isikutele. Teenuse eelarve 2018. aastal on 671 000 eurot, millest 540 000 eurot tuleb ESF-i TAT „Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine“ vahenditest.

Asendushooldusteenus (SKA)

01.01.2018 jõustunud SHS muudatusega kujundati senine asenduskoduteenus ja perekonnas hooldamine ümber asendus- ja järelhooldusteenuseks. Asendushooldusteenus on uue regulatsiooni kohaselt kohaliku omavalitsuse korraldatav teenus, mille eesmärk on pika- või lühiajaliselt lapse heaolu ja õiguste tagamine, lapsele tema põhivajaduste rahuldamiseks peresarnaste elutingimuste võimaldamine, lapsele turvalise ja arenguks soodsa elukeskkonna loomine ning lapse ettevalmistamine võimetekohaseks toimetulekuks täisealisena. Asendushooldusteenust osutatakse kolmel viisil: hooldusperes, perekodus ja asenduskodus. Lisaks on reguleeritud järelhooldusteenus täisealistele asendushooldusel kasvanud noortele, et toetada iseseisvasse ellu astumist ja õpingute jätkamist. SKA ülesanne on asendus- ja järelhoolduse korraldamisel osaleda tegevuslubade andjana ja järelevalve tegijana ning pakuda teenuse osutajatele tugiteenuseid, koolitusi ja pidada hooldusperede registrit. Lisaks on SKA ülesanne värvata ja valmistada ette hooldusperesid. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 568 000 eurot.

Lapsendamisteenus (SKA)

Lapsendamise regulatsioon sisaldub perekonnaseaduse (PKS) 11. jaos. Riigisisest ja piiriülest lapsendamist korraldab alates 2017. aastast SKA (kuni 2017. aastani oli riigisisese lapsendamise korraldamine maavalitsuste ülesanne). Lapsendamise ettevalmistamise ja korralduse üleviimine SKA-sse muudab teenuse ühetaolisemaks ja parandab teenuse kvaliteeti. Alates 2017. aastast loodi sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri (STAR) juurde ka lapsendajate register, kuhu kantakse kõik lapsendada soovijad, mis hõlbustab SKA tööd sobivate perede leidmisel. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 90 000 eurot.

Tegevusega 1.2.4. „Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine ja perepõhise asendushoolduse edendamise“ seostuvad kohaliku omavalitsuse makstavad toetused ja pakutavad teenused, mida rahastatakse riigieelarve kohaliku omavalitsuse üksuste toetusfondi vahenditest

Tegevuse 1.2.4. „Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine ja perepõhise asendushoolduse edendamise“ eesmärki toetavalt saavad kohalikud omavalitsused riigieelarve toetusfondist asendus- ja järelhooldusteenuse toetust, mida kohalikud omavalitsused saavad kasutada asendus- ja järelhooldusteenuste osutamiseks, korraldamiseks ja hooldusperede toetamiseks.

Asendus- ja järelhooldusteenused on 2018. aastast kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatavad sotsiaalteenused, mille eesmärgiks on pika- või lühiajaliselt lapse heaolu ja õiguste tagamine, lapsele tema põhivajaduste rahuldamiseks peresarnaste elutingimuste võimaldamine, lapsele turvalise ja arenguks soodsa elukeskkonna loomine, lapse ettevalmistamine võimetekohaseks toimetulekuks täisealisena ning täisealiste asendushooldusel viibinud isikute iseseisva toimetuleku ja õpingute toetamine. 2018. aastal eraldab riik kohalikele omavalitsustele läbi toetusfondi asendus- ja järelhooldusteenuseks 16 704 000 eurot.

Asendushoolduse kvaliteedi tõstmiseks jõustus 01.01.2018 SHS-i muudatus, millega muudeti senist asendushoolduse korraldamist ja rahastamist. Eelnõu koostamisel lähtuti „Vanemliku hoolitsuseta laste asendushoolduse poliitika rohelises raamatus“ käsitletud probleemidest ja väljapakutud lahendustest. Vanemliku hoolitsuseta laste asendushoolduse poliitika roheline raamat nägi ette kolm eesmärki, mida muudatusega saavutada püütakse: suurendada perepõhise asendushoolduse osatähtsust; tõsta asendushoolduse kvaliteeti tervikuna; tõhustad asendushoolduselt elluastumise ettevalmistust ja järelhooldust.

Perepõhise asendushoolduse osatähtsuse suurendamiseks näeb muudatus ette rahastamise skeemi, mis motiveerib laste paigutamist pigem hooldusperre kui asutusse. Seaduse muudatusega sätestati kvaliteedipõhimõtted, mida iga teenuse osutaja peab sotsiaalteenust osutades järgima. Samuti tõstab teenuse kvaliteeti alates 2018. aastal loodav hooldusperede register, kuhu SKA hakkab kandma sobivaid hooldusperesid, mis lihtsustab omakorda kohalike omavalitsuste tööd ja aitab neil kiiremini sobilikud hoolduspered üles leida, kuhu lapsi paigutada.

Asendushoolduselt elluastujatele loodi alates 2018. aastast uus teenus – järelhooldusteenus, mida on õigustatud saada eelnevalt asendushooldusteenusel viibinud õppivad noored kuni 25-aastaseks saamiseni. Seni kehtinud regulatsioon järelhooldusteenust ette ei näinud, asenduskoduteenusel viibival noorel oli õppimise korral võimalik kuni 25-aastaseks saamiseni olla riiklikul ülalpidamisel, samal ajal kui perekonnas hooldamisel olevate noorte toetamine lõppes täisealiseks saamise või keskkariduse omandamisega. Uus regulatsioon kohtleb võrdselt noori, kes on saanud asendushooldusteenust erinevatel viisidel ning aitab luua noorele soodsad ja paindlikud tingimused edasi õppimiseks, pannes kohalikele omavalitsustele kohustuse pakkuda noorele eluaset ja vajaduspõhiseid tugiteenuseid või toetuseid. Antud teenuse puhul on oluline iga noore individuaalsete vajadustega arvestamine ja seeläbi talle parima teenuse pakkumine.

Asendus- ja järelhooldusteenuse finantseerimise aluseks on SHS § 156 lg 3⁴. Vahendid jaotatakse omavalitsuste vahel asendus- ja järelhooldusteenusel olevate laste arvu alusel. Toetust antakse 2018. aastal lapse kohta ca 6000 kuni 14 000 eurot olenevalt teenusest: järelhooldusel ca 6000 eurot, hooldusperes asendushooldusel ca 12 000 eurot, asenduskodus asendushooldusel ca 13 800 eurot ja perekodus asendushooldusel ca 14 400 eurot.

Tegevus 1.2.5. Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele

Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele (SoM)

Avatud taotlusvooru kaudu luuakse uusi lapsehoiukohti. 2018. aasta alguses avatakse meetme tegevuse teine taotlusvoor, milles antakse toetust ühikuhinna alusel (fikseeritud summa ühe lapse kohta ühes kuus). Fookuses on eriilmeliste lapsehoiukohtade loomine, millega toetatakse näiteks ebatraditsioonilistel aegadel avatud hoidusid. Uusi lapsehoiukohti luuakse ESF-i meetme „Lapsehoiu ja puudega laste hoolekandeteenuste arendamine hoolduskoormuse vähendamiseks“ vahenditest. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 2 137 000 eurot.

Meede 1.3. Eestis on perede adekvaatset majanduslikku toimetulekut ning töö ja pereelu ühitamist toetav sotsiaalkaitsesüsteem

Indikaator	Tegelik tase	2018	2019	2020	2021
0–17-aastaste laste absoluutse vaesuse määr, %²² <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti sotsiaaluuring</i>	4,6% (2015. a)	3,8%	3,6%	3,5%	3,4%
Peretoetuste ja vanemahüvitise mõju 0–17-aastaste laste absoluutse vaesuse vähendamisele, %²³ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti sotsiaaluuring</i>	59% (2015. a)	väheneb	väheneb	väheneb	väheneb
Meeste osakaal isikutest, kellele on aasta jooksul määratud vanemahüvitis (esmakordsed määramised), %²⁴ <i>Allikas: Sotsiaalkindlustusamet</i>	9,3% (2016. a)	9,5%	9,8%	10,0%	10,3%
0–2-aastaste lastega 20–49-aastaste meeste ja naiste tööhõivemäära erinevus ehk hõivelõhe²⁵ <i>Allikas: Statistikaamet</i>	64 pp (2016. a)	64 pp	63 pp	61 pp	60 pp

Meetme rahastamiskava

Meede (M) / Tegevus (T)	Eelarve jaotus	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve
M 1.3. Eestis on perede adekvaatset majanduslikku toimetulekut ning töö ja pereelu ühitamist toetav sotsiaalkaitsesüsteem	Kulud	640 304 000	669 507 000	684 331 000	700 185 000
M 1.3. Eestis on perede adekvaatset majanduslikku toimetulekut ning töö ja pereelu ühitamist toetav sotsiaalkaitsesüsteem	Mitterahalised kulud	5000	5000	5000	5000
T 1.3.1. Lastele ja peredele suunatud hüvitiste ja toetuste väljamaksmine	Kulud	640 304 000	669 507 000	684 331 000	700 185 000
T 1.3.1. Lastele ja peredele suunatud hüvitiste ja toetuste väljamaksmine	Mitterahalised kulud	5000	5000	5000	5000

Tegevus 1.3.1. Lastele ja peredele suunatud hüvitiste ja toetuste väljamaksmine

Elatisabi maksmine (SKA)

Toetus lapse eest üksi last kasvatavale vanemale juhul, kui lapse teine vanem ei osale lapse kasvatamise protsessis. Elatisabi maksmise aluseks on perehüvitiste seaduse (PHS) 4. peatükk. Alates 01.01.2017 kehtiva PHS-i alusel on õigus elatisabile alaealisel lapsel, kelle vanem ei täida ülalpidamiskohustust või ei tee seda nõutavas ulatuses. Elatisabi makstakse vanemale, kes taotleb kohtult elatise väljamõistmist. Kohtumenetlusaegse elatisabi suurus ühele lapsele on 100 eurot kalendrikuus. Kohtumenetlusaegset elatisabi makstakse 150 päeva eest lapse elatise nõude maksekäsu kiirmenetluse korral kohtu makseettepaneku määruse või hagi tagamise määruse tegemisest arvates. 2018. aastal on planeeritud 313 toetuse saajat. Täitemenetlusaegset elatisabi makstakse elatist väljamõistva kohtulahendi või kohtulahendiga võrdsustatud haldusorgani otsuse alusel. Täitemenetlusaegse elatisabi suurus ühele lapsele on kuni 100 eurot kalendrikuus ja selle maksmise aluseks on võlgniku makstud elatise summa.

²² Mõõdik näitab nende inimeste osakaalu, kelle netosissetulek leibkonnaliikme kui tarbimisühiku kohta (ekvivalentnetosissetulek) kuus tarbimiskaalude 1:0,7:0,5 korral on absoluutse vaesuse piirist ehk arvestuslikust elatusmiinimumist väiksem. Arvestuslik elatusmiinimum on inimesele vajalike elatusvahendite väikseim kogus, mis katab tema igapäevased vajadused. Elatusmiinimum koosneb arvestuslikust minimaalsest toidukorvist ja individuaalsetest mittetoidukulutustest, sh eluasemekulutused.

²³ Mõõdik näitab osakaalu, mille võrra on 0–17-aastaste laste absoluutse vaesuse määr väiksem siireteta (sh pensionidega) absoluutse vaesuse määrast.

²⁴ Mõõdik näitab meeste osakaalu isikutest, kellele on aasta jooksul määratud vanemahüvitist (esmakordsed määramised).

²⁵ Mõõdik näitab 0–6-aastaste lastega 20–49-aastaste meeste ja naiste tööhõivemäära erinevust ehk hõivelõhet.

2018. aasta kulude planeerimisel on arvestatud 5958 lapsega. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 7 348 000 eurot.

Vanemahüvitise maksmine (SKA)

Rahaline hüvitis lapse sündimisel. Hüvitise maksmise aluseks on PHS 3. peatükk. Kulud vanemahüvitisele suurenevad saajate arvu kasvu ja keskmise hüvitise suurenemise tõttu. 2018. aasta prognoosi koostamisel on arvestatud 17 200 hüvitise saajaga (2016. a tegelik oli 17 251 saajat, 2017. a prognoos 17 300 saajat) ning keskmise hüvitisega 1072 eurot (2017. a 1016 eurot). Hüvitise suuruse arvutamise aluseks on taotleja ühe kalendrikuu keskmine tulu, mis arvutatakse hüvitise õiguse tekkimise päevale eelnenud kalendriaasta isikustatud sotsiaalmaksuga maksustatud tulu jagamisel kalendrikuudega (välja arvatakse aeg, mil isik oli vabastatud töövõimetuslehe alusel). Ühe kalendrikuu hüvitisele maksimaalne suurus on üle-eelmise kalendriaasta Eesti keskmise sotsiaalmaksuga maksustatava ühe kalendrikuu tulu kolmekordne suurus. Ühe kalendrikuu hüvitise maksimaalne suurus arvutatakse Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatud korras Eesti keskmise sotsiaalmaksuga maksustatava ühe kalendrikuu tulu alusel ja Sotsiaalkindlustusamet avaldab suuruse oma kodulehel hiljemalt jooksva aasta 1. maiks. 2018. aastal on maksimaalse hüvitise arvutamise aluseks olev kalendrikuu tulu 1029,85 eurot (2017. a 969,05 eurot), millest tulenevalt on maksimaalse hüvitise suurus 3089,55 eurot kuus (2017. a 2907,15). Isikud, kellel eelmisel kalendriaastal tulu puudus, saavad hüvitist vanemahüvitise määras, mis kehtestatakse igaks aastaks riigieelarvega. Hüvitise määr ei või olla väiksem kehtivast määrast ega eelmise kalendriaasta kehtinud kuupalga alammäärist ega kõrgem kehtivast kuupalga alammäärist. 2017. aastal on hüvitise määr 430 eurot. Isikutele, kelle töötasu alusel arvutatud hüvitise suurus jääb alla Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäära, määratakse hüvitis töötasu alammääras, mis 2017. aastal on 470 eurot. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 229 221 000 eurot.

Vanemate sotsiaalse kaitse (pensioni- ja ravikindlustuse) tagamine (SKA)

Sotsiaalmaksu makse alla 3-aastast last hooldavale vanemale ning eraldised kogumispensionide fondi alla 3-aastast last kasvatava vanema eest. Täiendava sissemakse tegemine II pensionisambasse kuni 3-aastast last kasvatava vanema eest toimub kogumispensionide seaduse alusel. Sissemakse suuruseks on 4% Eesti keskmisest sotsiaalmaksuga maksustatavast ühe kalendrikuu tulust. Eesti keskmise sotsiaalmaksuga maksustatava ühe kalendrikuu tulu arvutab ning sissemakseid teeb Sotsiaalkindlustusamet. 2018. aasta prognoositav keskmine saajate arv on 34 000 isikut ning 4% Eesti keskmisest sotsiaalmaksuga maksustavast tulust 41,19 eurot. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 95 106 000 eurot.

Peretoetuste maksmine (SKA)

Hõlmab sünnitoetust, lapsendamistoetust, lapsetoetust, lasterikka pere toetust, lapsehooldustasu, üksikvanema lapse toetust ja eestkostel oleva lapse toetust. Samuti hõlmab teenus ajateenija, asendusteenistuja ja reservväelase lapse toetust. Peretoetuste maksmise aluseks on PHS 2. peatükk. Sünnitoetus on ühekordne toetus, mille suurus on 320 eurot iga sündinud lapse kohta, kui sünnib üks laps või kaksikud. Kolmikute või suurema arvu mitmikute sünni korral makstakse sünnitoetust 1000 eurot lapse kohta. Lapsendamistoetuse suurus on 320 eurot. Lapsetoetus esimesele ja teisele lapsele on 50 eurot ning kolmandale ja igale järgnevale lapsele 100 eurot kuus. Kolme kuni kuut last kasvatavale perele on uue lasterikka peretoetuse suuruseks alates 2017. aasta 1. juulist 300 eurot kuus, seitsme ja enama lapsega peredele 400 eurot kuus. Lapsehooldustasu on igakuine toetus, mida makstakse kuni kolmeaastast last kasvatavale ühele vanemale või vanema asemel lapsehoolduspuhkust kasutavale isikule 38,36 eurot iga kuni kolmeaastase lapse kohta; peres, kus kasvab kuni kolmeaastane laps ja veel kolme- kuni kaheksa-aastaseid lapsi, ühele vanemale iga kuu 19,18 eurot iga kolme- kuni kaheksa-aastase lapse kohta; kolme- ja enamalapselises perekonnas, kus on kolm või enam vähemalt kolmeaastast lapsetoetust saavat last, ühele vanemale iga kolme- kuni kaheksa-

aastase lapse kohta 19,18 eurot. Üksikvanema lapse toetus on igakuine toetus, mida makstakse 19,18 euro ulatuses lapse kohta, kui lapse sünnitunnistusel puudub kanne isa kohta või on vanem kuulutatud tagaotsitavaks. Eestkostel oleva lapse toetuse suurus on 240 eurot. Ajateenija, asendusteenistuja ja reservväelase lapse toetuse maksmine toimub kaitseväeteenistuse seaduse § 54 alusel. Kaitseministeeriumi valitsemisalas planeeritud ajateenija, asendusteenistuja ja reservväelase lapse toetuse maksab välja Sotsiaalkindlustusamet. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 284 741 000 eurot.

Lapsepuhkuste tasu maksmine (SKA)

Hõlmab lapsepuhkuse tasu, lapse toitmise vaheaja tasu, isapuhkuse tasu, täiendavaid lapsepuhkuse päevi ning pikendatud põhipuhkust. Lapsepuhkuste tasu maksmise aluseks on töölepingu seadus. Riik maksab vastavalt taotlusele emale, isale või eestkostjale puhkusetasu 3–6 tööpäeva sõltuvalt kuni 14-aastaste laste arvust peres. Alates 2013. aastast hüvitatakse täiendavad lapsepuhkuse päevad alampalga alusel. Prognoositav saajate arv 2018. aastal on 43 510 (2017. a 43 210 isikut). 2018. aasta lapsepuhkuse tasu määr on 22,38 eurot päevas 8-tunnise tööpäevaga töötamisel. Töötervishoiu ja tööohutuse seaduse § 10 lõike 5 alusel tasutakse riigieelarvest vaheajad töös kuni 1,5-aastase lapse toitmiseks keskmise töötasu ulatuses. 1. jaanuarist 2013 on isal õigus saada kokku kümme tööpäeva isapuhkust. Isapuhkuse planeerimisel on arvestatud keskmise palga prognoosiga. Keskmise palga prognoos 2018. aastal on 1272 eurot (2017. a 1211 eurot). Prognoositav saajate arv 2018. aastal on 7500 isikut (2017. a 7200 saajat). Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 8 990 000 eurot.

Õppelaenu kustutamine lapse sünni korral ning raske ja sügava puudega laste vanematele (SKA) Õppelaenu kohustuse riigile ülevõtmine riigitagatise ulatuses. Õppelaenu kustutamise aluseks on õppetootuste ja õppelaenu seadus. Õppelaenu kustutamiseks lapse sünni korral mõeldud kulu väheneb saajate arvu vähenemise tõttu (2017. a 732 isikut, 2018. a 724 isikut). Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 783 000 eurot.

Puudega lapse toetus (SKA)

Toetuse maksmise aluseks on puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus. Puudega inimeste toetuste arvestamise aluseks on igaks eelarveaastaks riigieelarve seadusega kehtestatud puudega inimeste sotsiaaltoetuse määr. Toetuse suurus sõltub puude raskusastmest ning see arvutatakse puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduses sätestatud protsendina sotsiaaltoetuse määrast. Puudega lapse igakuine toetus on vahemikus 69–80 eurot. Teenuse kuluks 2018. aastal on planeeritud 12 065 000 eurot.

Puudega lapse vanema lisapuhkepäevade tasu (SKA)

Lisapuhkepäevade tasu maksmise aluseks on töölepingu seaduse § 63, mille alusel tasutakse puudega lapse vanema, hooldaja või eestkostja igakuise tasulise puhkepäeva kulud keskmise töötasu ulatuses. Teenuse kulu 2018. aastal on 2 055 000 eurot.

Tegevusega 1.3.1. „Lastele ja peredele suunatud hüvitiste ja toetuste väljamaksmine“ seostuvad kohaliku omavalitsuse makstavad toetused ja pakutavad teenused, mida rahastatakse riigieelarve kohaliku omavalitsuse üksuste toetusfondi vahenditest

Tegevuse 1.3.1. „Lastele ja peredele suunatud hüvitiste ja toetuste väljamaksmine“ eesmärki toetavalt saavad kohalikud omavalitsused riigieelarvest sotsiaaltoetuste ning -teenuste osutamise toetust, mis sisaldab muuhulgas puuetega laste hooldajatoetust ning saavad vahendeid vajaduspõhise peretoetuse maksmiseks.

Puudega lapse hooldajatoetuse maksmine on osa sotsiaaltoetuste ning -teenuste osutamise toetusest. 2018. aastal eraldab riik kohalikele omavalitsustele läbi toetusfondi puuetega laste hooldamiseks 1 999 000 eurot.

Vajaduspõhist peretoetust maksavad välja kohaliku omavalitsuse üksused selleks riigieelarvest saadavatest vahenditest. Alates 01.01.2018. aastast jõustus SHS-i muudatus, millega kaotatakse vajaduspõhine peretoetus ning muudetakse toimetulekutoetuse regulatsiooni. Alates 2018. aastast vajaduspõhist peretoetust enam juurde ei määrata, mistõttu 2018. aasta eelarves on planeeritud vaid vajaduspõhise peretoetuse prognoositavad I kvartali kulud, et teha väljamakseid 2017. aastal määratud otsuste alusel. Toimetulekutoetust saavatele peredele aitab vajaduspõhise peretoetuse kaotamist kompenseerida muudatuseettepanekute kombinatsioon, millega toimetulekupiir tõusis 2018. aastal seniselt 130 eurolt 140 euronni kuus ning laste tarbimiskaal 1,2 kordseks ehk seniselt 130 eurolt 168 euronni kuus. Prognooside kohaselt on vajaduspõhise peretoetuse kulu 2018. aastal 730 000 eurot.

Programmi juhtimiskorraldus

Laste ja perede programmi elluviimist ja seiret koordineerib lastekaitse nõukogu, mille ülesanded on:

- juhtida arengukava ja programmide elluviimist;
- teha programmi koostamisel ettepanekuid;
- osaleda programmi tulemusaruande hindamisel;
- täita EL-i ühtekuuluvuspoliitika perioodi 2014–2020 rakenduskava²⁶ prioriteetse suuna nr 2 „Sotsiaalse kaasatuse suurendamine“ ja prioriteetse suuna nr 3 “Tööturule juurdepääsu parandamine ja tööturult väljalangemise ennetamine” järgmiste meetmete²⁷ valdkondliku komisjoni²⁸ ülesandeid:
 - lapsehoiu ja puudega laste hoolekandeteenuste arendamine hoolduskoormuse vähendamiseks;
 - tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused;
 - hoolekande taristu arendamine, keskkonna kohandamine puudega inimeste vajadustele vastavaks;
 - töövõime toetamise skeemi loomine ja juurutamine;
 - tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks.²⁹

Programmi eelnõu esitatakse hiljemalt iga aasta 15. veebruaril lastekaitse nõukogule arutamiseks. Valdkonna eest vastutav minister esitab programmi eelnõu Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamiseks hiljemalt iga aasta 1. märtsil strateegilise juhtimise infosüsteemis (SJIS). Programmi eelnõu avalikustatakse pärast riigieelarve eelnõu Vabariigi Valitsusele esitamist (hiljemalt 1. oktoobril) Sotsiaalministeeriumi kodulehel. Programmi kinnitab valdkonna eest vastutav minister pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning Sotsiaalministeerium avalikustab selle ministeeriumi kodulehel 15 tööpäeva jooksul riigieelarve Riigikogus vastuvõtmisest arvates. Programmi muudetakse vajaduse korral üks kord aastas koos vastava aasta riigieelarve seaduse muutmisega.

Programmi rahastamiskava koostamisel lähtutakse riigieelarve seadusest ja selle rakendusaktidest. Rahastamiskava sisaldab kõiki allikaid (sh välisvahendeid). Programmi rahastamiskava esitatakse riigieelarve infosüsteemis (REIS).

Programmi tulud, kulud ja finantseerimistingimused on kinnitatud 2018. aasta riigieelarve seadusega. Meetmete eelarved on kinnitatud ministri liigendusega. Programmidevahelised eelarvemuudatused tehakse üks kord aastas vastava aasta riigieelarve seaduse muutmisega.

²⁶ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava <http://www.struktuurifondid.ee/rakenduskava/>

²⁷ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava meetmete nimekiri koos jõustunud õigusaktide ja seletuskirjadega <http://www.struktuurifondid.ee/struktuuritoetuse-seaduse-meetmepohised-oigusaktid-2/>

²⁸ Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/121062014001>

²⁹ Meetmepõhised õigusaktid <http://www.struktuurifondid.ee/et/oigusaktid/meetmepohised/2014-2020>

Struktuurivahenditega seotud muudatusi kajastatakse vahepeelsel perioodil toetuse andmiste tingimuste käskkirjades.

Programmi seire toimub vähemalt üks kord poolaastas (veebruaries ja septembris). Sotsiaalministeerium koostab igal aastal programmi rakendamise kohta tulemusaruande. Programmi täitmise esialgne tulemusaruanne esitatakse hiljemalt iga aasta 15. veebruaril lastekaitse nõukogule arutamiseks. Valdkonna eest vastutav minister esitab selle valdkonna arengukava tulemusaruande koosseisus Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamiseks hiljemalt iga aasta 1. märtsil. Valdkonna arengukava tulemusaruanne esitatakse Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks igal aastal hiljemalt 30. aprilliks.

Laste ja perede programmi programmijuht on Sotsiaalministeeriumi sotsiaalala asekantsler. Programmijuhi ülesandeks on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava vahelise sidususe tagamine ning infovahetuse korraldamine ja komisjoni kaasamine.

Juhtkomisjoni teenindab tehniliselt Sotsiaalministeeriumi strateegia ja eelarve osakond.